

TÖRVÉNY ÉS TISZTASÁG

AVAGY EGY ÉLETMŰ SOKRÉTŰSÉGE, KÖVETKEZETESSÉGE,
HITELESSÉGE

EGY NÉPFIHOZ (A Puszták Népe szerzőjére)

Azt, hogy a nép fia vagy, igazolnod, sejh ma nem azzal
Kellene: honnan jössz, — azzal, ecsém: hova mész!

(Illyés Gyula, 1936)

Illyés Gyula hatalmas ívű lírai életműve, az utóbbi időben mindinkább felmagasodó drámai termése, regényeinek, tanulmányainak, esszéinek, útirajzainak és publicisztikájának lefegyverező bősége, a műfordításaival kitért szellemi égőek mélysége már valamennyiünket olvasójává, tisztelőjévé avatott. Mert a magyar irodalom egyik legnagyobb egyénisége, a „kamaszizmok tündérszárnyán” Rácegrestől Párizsig repülő s onnan a puszták népéhez visszatérő XX. századi költő-forradalmár a különböző műfajokkal is mindig csak egyetlen ügyet akart szolgálni. Ahogy a *Hajszálgyökerek*ben is írja, azt, „Hogy egységes nép legyen, hogy megszűnjék a kizsákmányolás, a nyomor. Az irodalmat mindig csak eszköznek tekintetem. Sok műfajom volt, de gondom csak egy.”

Már e néhány mondatból, de még inkább életműve szépen teljesedő harmóniájából kiviláglik, hogy Illyés Gyula azt tekinti igazi írói teljesítménynek, amelynek kétségbevonhatatlan társadalmi, ember- és világformáló jelentősége van. Hiszen mindenki másnál tisztábban látja, következetesebben vallja, hogy „az életet csak az tudja embermód végigélni, aki átérzi társaslény voltát, aki az emberi közösség tagjának, a halhatatlan emberi faj tagjának, az elpusztíthatatlan földi lét részének tudja magát. Aki hittel és szeretettel van ez iránt a közösség iránt: aki érdemesnek tartja a munkát és a harcot. Aki hisz a jövőben!”

A költői én küzdelmét-vergődését, a közéleti cselekvést és az életre buzdítást is vállalva, ezért akar mindennek a végére járni, a nép, a nemzet sorsára éppúgy ügyelve, mint az egyetemes érdekre, az oly sokat és oly dicsőre emlegetett „európaiságra”.

Igy hát a nép, a haza és az emberiség kérdései Illyésnél is úgy fonódtak és forrtak össze, mint Petőfinél, Adyánál és József Attilánál.

Ha valamit elhagyott is a fiatal évek álmaiból, nem hagyta el a hitet, hogy a világ megjavítható és értelemmel előbbre vihető, a legnemesebb igények szerint újrászervezhető:

*„Hisz az a mérce,
hogy meddig jutottunk előre
e földön...”*

Ez a mi próbánk. És eleinké, elleneinké. S mind e világé.
A törvény pedig:

*„hogy ne csapódjunk folyton össze,
hogy részlet-igazát
ki-ki illessze a közösbe,
úgy mégis: embernek maradjunk...”*

Emberek és tiszták, igazságosak, igazak — még akkor is, amikor pedig épp a *Tiszták* című drámájával, az albigensek vagy a kathárok — a „tiszták” — tragédiájával ő maga példázza a legkeserűbben, legmegrázóbban, „hogyan az igazságot el lehet fojtani, hogy az eszme nem győz a pusztaság létezésénél fogva, hogy utolsó szálig ki lehet irtani igaz ügyért küzdő népeket, országokat: hogy egünkre az Értelen nem megy föl oly magarejűen, mint a Nap, hanem csak a többség buzgalma árán, s még akkor is pillanatonként tartani kell teljes erővel, teljes éberséggel”. (A kiemelés tőlem. Sz. I.)

És mert Illyés Gyulának úgyszólván minden szava tett, amely a magyarázatot is megadja, remekbe sikerült művei — a *Puszták népe*, az *Ébéd a kastélyban*, a *Kora tavasz*, *Mint a darvak*, a *Kézfogások*, a *Másokért egyedül*, az *Iránytűvel*, az *Itt élned kell*, a *Dőlt vitorla*, a *Fekete — fehér*, a *Minden lehet*, a *Kháron ladikján* és a többi — térben és időben nemcsak előre, hanem visszafelé is világítanak. S mint minden nagy költő, író műve, az ő alkotásainak fölszabadító, tetterre serkentő hatása is élni segít.

Ő pedig — a burgonyakapalós, patkókalapalós néphez, a dolgozókhoz mindig oly közel álló Gyula bátyánk — hetvenöt esztendőskorában is a kamaszizmok tündérszárnyán „nekivág a néptelen határnak, törvénnyel oly ő törvény szerint utat előre, mint az égen a vadliba-ék”. Mert törvénytevéként tudja:

„Akikben megvan az erő,
hogy méltósággal elpusztuljanak,
igazán azok méltók rá, hogy éljenek”...

És tudja, hittel hirdeti azt is, hogy a „föltámadás szárnyerejével / feszül elő csontburkából a mag”.

Profécia, élet és fáklyaláng van minden egyes alkotásában, de mi, író és olvasó apródok, már annak is örülünk, ha tenyerünket szemünk elé kapva, felnézhetünk rá!

És ezért, születő új műveiért, új műveiért is: erőt — egészséget, hosszú életet kívánunk neki, hogy gazdag, szép aratását „szíve szerént” mindnyájunk örömére, szellemi épülésére betakaríthassa!